

Socijalni pomenki.

(Dalje.)

Vrh tega je mislil nesrečni dominikanec ob času svojega zapora na najraznovrstnejša sredstva, po katerih more država skrbeti za svoje blagostanje, in posebno je poudarjal, kako se mora skrbeti za nižje, delavske stanove. Njegovi nasveti so po večjem ti-le:

a) Država mora vzdrževati dobro brodogradnjo; morski ključ je ključ sveta. b) V naselbinah se mora postopati enakomerno, ne tako, kakor Francozje, qui quum multa acquisiverint, nihil servaverunt (ki so si sicer mnogo pridobili, pa ničesar ohranili). Na jedni strani so namreč dajali preveč slobode, na drugi so je preveč jemali. c) Zemljepisje in zgodovina se morata posebno gojiti. d) Uvesti se mora jednoten zakonik. e) Omejiti se morajo prednosti, ki jih imajo plemiči. Zato naj se bodré ljudje k pridnosti s tem, da so vsakemu vsposobljencu dostopne vse službe v državi. f) Ustanoviti se mora jednoten denar. g) Podpirati se mora obrt, zlasti v velikem. h) Tehnično se mora zboljšati rudarstvo. i) V ta namen naj se osnujejo primerna učilišča, zlasti tehnične in mornarske šole.

Za nižje ljudstvo so pomenljivi ti-le njegovi nasveti: a) osnujejo naj se zavetišča za oslabele in stare ljudi; b) ustanove naj se posojilnice, ki bodo služile zlasti nižjemu, ubožnemu ljudstvu; c) z njimi naj bodo združene banke, kjer lahko premožnejši nalagajo svoje premoženje. Računi, kako se vodijo taki zavodi, naj se polagajo javno.

Že iz teh podatkov vidimo, da je v teoriji gospodarskih načel v resnici znamenit mož sedaj splošno pozabljeni revni dominikanec Tomaž Campanella. Njegov boj proti Aristotelu, njegov novotarski duh, ki prezira vse obstoječe razmere in se ne ozira na rodovite ideje, ki jih ima krščanstvo v družboslovju, je sicer zmoten, a v kljub temu je Campanella pomenljiv mož v družboslovski zgodovini.

(Campanelline prekucijske pesmi. Njegova vernost. Pomen Mora in Campanelle za razvoj socijalizma. Izdaje „solnčne države“)

Da izprevidijo naši bralci, kakšen odločen demokrat je bil Campanella, podajemo jim izmed njegovih slovečih sonetov dva v slovenskem prevodu. Pripomniti moramo, da se je zlasti v ječi bavil s pesništvom. Njegove, često res duhovite in ognjevite pesmi je izdal v Luganu l. 1834. Gaspare Orelli z naslovom:

Poesie filosofiche di Tommaso Campanella.
Evo vam:

Ljudstvo.

Žival je ljudstvo — bedasta, menjava,
Ki krotko nosi vdarce in bremena.
Tako sprostilo lahko bi ramena,
A vendar dete ž njim si poigrava.

Otrôk se plaši in se jim vdinjava,
Ne vé, da lahko strè jih ob kolena,
Ki mu mamila točijo strupena,
Da se v neumnosti jim pokorava.

Prečudna stvar! Saj z lastnimi rokami
Se ljudstvo kuje, bije se, umira
Za sold, da kralju davek ž njim plačuje.

Gospod zemljé je ljudstvo in vesmira,
A če mu to poveš, se ti ne vzdrami,
Pač pa v plačilo te s kamnjem posuje.

Ali ni ta pesem popolnoma revolucijska? Seveda si moramo predočevati v resnici neznosne razmere, v katerih je živel pesnik.

Drug značilen sonet Campanellin je naslovljen „Švicarjem“. — Večinoma so namreč Švicarji preskrbovali razne vladarje z vojaki. Takozvanih „žolnirjev“ — za plačo najetih vojakov — je bilo največ Švicarjev, ali vsaj najboljši so bili. Zato jim je Campanella zapel tako-le:

Tem bliže sloboda vam z neba sije,
Čim višje vaše skalne so planine:
Pa dajete tiranu svoje sine,
Da druge narode v okove bije.

Za košček kruha vaša kri se lije;
Zato zastoj vse vaše so vrline,
Zastoj junaštvo švicarske mladine;
Z zasmehom svet iz vas si norce brije.

Slobodni mož slobodno gospodari,
Za sužnja pa najslabše le ostaja:
I hrana, i obleka, i življenje.

Oslobodite se, junaki stari,
Vzemite kraljem svoje premoženje,
Ki zdaj tako drago se vam prodaja.

Hude so te besede. Nekateri so vsled tega prekucijskega duha imenovali Campanello po duhu sorodnega brezbožnemu odpadniku in podlemu materijalistu — Jordanu Brunu.

Socijalno-demokratski „znanstveni“ voditelj W. Bernstein pravi celó o njem, da je bil ateist